

HMK I. 742/B

J. A. COMENII
JANUÆ
Linguae Latinæ
VESTIBVLVM,

Primum

In usum Illustris Pædagoge
ALBENSIS
Hungaricè redditum.

Deinde

Orthodoxarum in Hungaria,
Scholarum,
Usui
accommodatum.

LEUTSCHOVIAE,
Typis Laurentti Breveri,
M. DC. XLIII.

Candido Lectori S.

Saluberrimum est præceptum eorum, qui studiis adolescentiæ consultum eunt; ut si quid addocere velint discipulos suos Præceptores; per certa quædam spatia, seu gradus, inconfusè procedant. Eo consilio ante id hæc Prima Elementa linguæ Latinæ evulgavi, ex quibus prima pueritia ad formandam lectionem & scriptionem legitimam pedetentim perduceretur. Proximum esse censebam, ut Paradigmata Declinandi, Comparandi, & Conjugandi peculiari libello iisdem exhiberentur. Quod opusculum cum paratum haberem, accidit ut Rudimenta Linguæ Latinæ iterum prelo essent subijcienda. Ibi tum, suasu aliorum, non pauca ex meo libello illuc (infelici forte) transtuli. Posteaquam puer habitum aliquem sibi comparavit variandi voces; per numeros; casus, genera, gradus; modos, tempora, & personas; tum denum Rudimenta Grammaticæ; hoc est; Etymologiæ & Syntaxeos præcepta familiarissima esse proponenda ducebam: Ita tamē ut cum hoc studio præceptorū Grammatices Formulæ Latini Sermonis statim conjungerentur; in quibus praxis, cum Declinationum, Comparationum, & Conjugationum, tum verò etiam præceptorum Grammatices; antequam illa memoriæ infingerentur, ostenderetur. Atque hanc quidem ad rem Vestibulum hoc Latinitatis Clarissimi viri JOHANNIS AMOSI COMENII: de studiis literarum optime meriti, maxime visum est nobis idoneum: Cæterum quomodo hoc ipsum Vestibulum pueris sit proponendum, ex Didactica dissertatione de Sermonis Latini studio; ejusdem authoris sententiam explicabo. Vale. Dabam è museo meo Albæ Julię Calendis Maji Anno M. DC. XLI.

M. Philippus Ludovicus Piscator,

I N F O R M A T I O
Ad Informatores Puerorum
De
Vestibuli linguæ Latinæ Usu.

Opera danda est illis, qui pueris formandis præsumunt, eorum Intellectum, Memoriam, Manum & Linguam sensim promoveant. Et Intellectui quidem ac Memoriam exercendis matutina; stylo verò & linguæ horæ pomeridianæ tribuantur. Quem scopum ut assequantur, hoc VESTIBULUM LATINITATIS aliquoties adendum & percurrendum est.

Et Initio quidem hic libellus percurratur solius lectionis & rectæ pronuntiationis causa. Itaque Præceptor unam & alteram pagellam legat clarè, distinctè, lentè; ut discipuli interea inspectantes suos libellos, auribus, oculis & attentione subsequi possint. Ubi absolverit lectionem Præceptor, incipiant eandem discipuli; sed singuli sententias singulas in orbem. Hoc dum fit, Præceptor diligenter attendet pronuntiationi, ut planè recta sit & accurata: proindeque de literarum & diphthongorum Latinarum potestate subinde moneat. Pomeridianis horis eadem illa manè lectitata describent: si non omnia, saltem aliquot vel complures ex iis sententias. Tempore verò scriptionis obambulabit præceptor, & singulorum operas inspectando, calamus rectè prensare, literarum apices accuratè observare, omnes ductus exactè formare docebit.

Abso.

INFORMATIO DE USU

Absoluto ita per nudam *lectionem* & *scriptionem* libello, redibitur ad initium ejus. ubi ad *lectionem* adjungenda *Interpretatio*, non tantum ut sententiam sententia; sed & verbum verbo reddere jubeantur, hoc modo: *Venite pueri*, Jöszetek gyermekek: *Venite*, Jöszetek, *Pueri*, gyermekek. Easdem sententias, eo modo coordinatis verbis, pomeridianis horis diligenter describant.

Tertio percurratur Vestibulum, reperendo *Interpretationem*, in verso ordine; è Vernaculo in Latinum, ut Jöszetek gyermekek, *Venite pueri*: Jöszetek, *Venite*, gyermekek, *Pueri*. A meridie scribant easdem sententias in libellum exercitiorum eodem ordine & modo, quo exponebantur manè.

Quarto reassumatur Vestibuli textus, *Memoria jam pertentanda causa*; an & quantum se illi insinuaaverit Latinarum vocum intelligentia. Itaque pueri ante Scholam propositas sententias memorie imprimant; ingressosq; jubeat præceptor libellos occludere: & querat, Tu N. quid significat, *Venite pueri*? Tu N. quid est, *Sapientia semina*? & sic aliquoties pensum illius horæ percurrendo sursum & deorsum, & per saltus. Tum eodem modo vernacula proponat, quæ illi reddant latinè: Te N. Hogy hogy mondod Deákul, Jöszetek gyermekek? Te N. Hogy hogy mondod, Az Isten titeket meg-segítend? Eadem illa describent à meridie, ad formandum Latinæ linguæ usum, & intellectum memoriamque.

Ubi quintâ vice adeundum erit Vestibulum, prælagat illis & explicet Præceptor ex Rudimentis Grammaticæ doctrinam de differentia Nominis & Verbi; de Nominum generibus, & declinatione, idque inspectione perpe-

VESTIBULI LINGUÆ LATINÆ.

perpetuâ vel Paradigmatis, ad cujus formam vox aliqua inflectenda est, vel typi declinationum in Rud. pag. 77. ut, *Pueri*, est vocativus pluralis, descendit à *Puer*, quod est secundæ declinationis: declinatur ut Gener, pag. 11. Rudim.

Ubi puer solitaria nomina declinare didicerit, postmodum etiam adjectiva cum substantivis conjunctim declinare assuescat: ita tamen; ut primum ea proponantur, quæ sunt ejusdem declinationis, uti Primæ: *Lingua Latina*, *Lingua pulchra*, *Area lata*, &c. Tum Secundæ; ut, *Temperamentum*, *Celum supremum*, dehinc tertiæ; ut, *Homo mortalis*, &c. Veniatur dehinc ad mixtas declinationes; ut, *Lingua elegans*, *Res varia*, *Medium facile*, &c. Horis pomeridianis; earundem declinationum exempla describantur, dirigente magistro.

Sexta vice adeatur Vestibulum *Conjugationum addiscendarum causa*: præmissa ex Rudimentis Grammaticæ explicatione doctrinæ de Verbi formæ Activæ & Neutræ; Conjugationumq; differentiis.

Septimâ demum vice repetendo Vestibulum eatur per verba uti occurrunt. Ubi de Passivis & Deponentibus erunt generaliter informandi. A meridie eadem Conjugationes describantur in Exercitiorum libellos, modo jam designato. Atque hinc jam etiam commodè inchoari poterit linguæ exercitium.

Octavò repetatur libellus, ut recitent memoriter vel integra folia, adjungaturq; declinandi & conjugandi exercitium; itidem jam memoriter, sine tabellarum inspectione. Exercitia styli pomeridiana per hos dies erunt *Variatio sententiarum per numeros*, singularem commutando in pluralem, & vice versâ; e. g. Introitus Vestibuli sic

INFORMATIO DE USU

sic variari poterit: *Veni puer, discе linguas pulchras & elegantes, & comprehende pro tuo captu rem variam, Sapientia semen. Deus te juvabit, Præceptor amabit, alius (quilibet) laudabit, ipse gaudebis, &c.*

Nona Vestibuli iteratio *Examen* spectat; ad agnoscendum; quid profectum sit hætenus. Horas ergo maturinas percontando transiget Magister: Tu N. quid est? *Venite pueri?* Pueri est ne Nomen an Verbum? cuius casus? cuius numeri? cuius declinationis? cuius generis? Item de verbis: cuius temporis, modi, personæ, numeri, conjugationis? Exercitium styli hîc requirit, ut commutentur Verborum modi, tempora, personæ, numeri (ita ut ex imperativis Indicativi, & ex Indicativis Subjunctivi formentur) v. g. Ex Introitu Vestibuli argumentum styli tale proponi potest vernaculè, ut latine reddant discipuli. *Pueri veniant, ut discant Latinam Linguam, qua pulchra est & elegans. Si comprehendunt pro suo captu res varias sapientiæ semina, sit ut Deus eos juvet, Præceptores ament, alii laudent, &c.*

Decima & ultima Vestibuli repetitio *Concertatoria* erit inter discipulos ipsos. Licet inferiorum cuicumque provocare Superiorum quemcunque. Atque tum provocans jubeat provocatum sententias, quas è præsentis horæ demenso proponet, transferre in Latinum, & permutare numeros, & verborum modos; & declinare & conjugare, &c. omnia ex tempore, memoriter, promittit. Tum post hunc ille eodem modo examinabit. Brabèum esto loci prærogativa.

Styli exercitium hîc tale esto. Ex occasione eorum quæ manè examinata sunt, fingatur epistola, seu narratuncula quædam plenior, constans periodis simplicibus,

non

VESTIBULI LING. LAT.

non duorum aut trium membrorum, ad quam tamen non requirantur verba alia quam quæ Vestibulum suppeditat, sive in præsentis ejus diei textu occurrant, sive alibi inquirenda sint e. g. Ex occasione introitus Vestibuli dicte-tur ipsis epistola patris ad filium vernaculè, sic: *Édes Fiam: ha szorgalmatoftan meg-ránulod, a' Izép Deák nyelvet, tégedet bizony szeretni foglak. Mert abban nagy bölteséget találhatni. Hiszem jó Præceptorod vagyon: a' ki tégedet úgy tanít és oktat, a' mint elmédde meg-foghatod. Az edgyszer s-mind könyű-is, tsak a' rendet tartsak meg. Nehéz ugyan a' kezdeti: de a' vége bizonyára gyönyörűseges leszén, Isten segítse edes fiam.*

A' gyermekek jönnek hogy tanulják a' Deák nyelvet, a' melly szép és ékes, ha az ő elméjek szerint elméjekben vélznek külömb-külobb dolgokat. A' böltségségnek magvait, az leszén hogy az Isten segítse őket, és a' tanító-jok szeretik, egyebek ditsirik.

In examinandâ Compositione Præceptor in causâ etiam inquirat: Cur hoc ita posuisti? Cur non ita? Ubi datâ operâ vitiosè terminationem fingat; v. g. Cur ponis *Venite*? cur non *Venâte*, sicut *Amâte*; aut *Venête*; sicut *Docête*? Respondere doceatur: quia *Venite* est Conjugationis quartæ; ubi imperativus terminatur in ite; &c.

Hoc modo ad Latinitatis Vestibulum decies deductus Latinitatis tyro, ipsam Januam ingredi judicabit idoneus.

Janu

Januæ Latinitatis
VESTIBULUM.

A' Deáki nyelv Ajtaja előrvaló
PITVAR, avagy TORNATZ.

Intróitus.

Bémenetel.

1. Venite pueri,	Jöszteketek gyermekek,
2. Discite latinā linguā.	Tanuljátok a' Deáknyelvet.
3. Pulchram & elegantem	A' szépet és az ékezt.
4. Comprehēdite,	Fogjátok-meg;
5. Pro vestro capto,	A' ti foghatótok szerént,
6. Varias res,	a' külömb külömbfele dolgokat
7. Sapientia sēmina,	A' böltseségnek magvait,
8. Deus vos iuvābit.	Az Isten titeket meg segítendő,
9. Præceptores amabunt,	Tanítóitok szeretendnek,
10. Alii laudabunt,	Mások dicsírni fognak,
11. Ipsi gaudebitis.	Ti magatok örülni fogtok,
12. Si principiu difficile,	Ha a' kezdeti nehéz,
13. Medium erit facile,	A' közepi könnyű lesz,
14. Finis jucundus.	Vége gyönyörűsége.

CAPUT I.

De accidentibus A' dolgoknak tulajdon-
rerum. sagikról.

15. Deus æternus,	Az Isten örökkévaló,
16. Mund⁹ temporari⁹,	B' Világ ideigvaló,
17. Angelus immortalis,	Az Angyal halhatatlan,
18. Homo mortalis,	Azerber halandó,
19. Corpus visibile,	A' test látható,

Spiri-

JAN. LAT. VEST.

2

20. Spiritus invisibilis,	A' lélek láthatatlan,
21. Anima itidem.	a' testben lakó lélek azonképe
22. Cælum est supremū,	az Eg leg fölso,
23. Aër medius,	az éltető Eg középső,
24. Terra infima,	az föld leg alfo,
25. Nubes est remota,	az fölho (felleg) távolvaló,
26. Nebula propinqua,	az köd közelvaló,
27. Locus est magn⁹ aut parvus, (breves)	az hely nagy avagy kicsiny,
28. Tempus longum aut	az idő hosszú avagy rövid,
29. Area lata vel an- gusta,	az udvar (szűrű) széles avagy keskeny,
30. Dom⁹ ampla & larcta	a' ház tágas avagy szoros,
31. Montes sunt alti,	a' hegyek magassak,
32. Valles profundæ,	a' völgyek mélyek,
33. Colles elevati,	a' halmok fel-emelkettek,
34. Casa est humilis,	a' kalyiba alacson,
35. Turris excelsa,	a' torony magas,
36. Albies pocera,	a' jegenye fártet,
37. Fluvius brevis aut profundus,	a' folyó víz tsekely avagy mély,
38. Filū est tēnue (subrile)	a' tzerina, fonál, vékony,
39. Funis crassus,	a' kötél temérdek,
40. Arundo est cava,	a' nád szál hézag, üreg,
41. Lignum est solidum,	a' fa merő,
42. Foramen est vacuū (inane,)	a' lyuk üres,
43. Caminus plen⁹ fumi,	a' kementze (kémény) rellő fű
44. Linea est recta & curva	a' linea egyenes, vagy horg,
45. Superficies aspera vel levis,	a' külső szín darabos avagy sim,

R 46. I

JANUAE LATINITATIS

46. *Pondus grave aut leve,* az tereh (mérték) nehéz
avagy könnyű.
47. *Globus est rotundus,* az golyobis gömbölyeg,
48. *Columna téres,* az oszlop kerekded,
49. *Mensa quadrata,* az asztal négy szegű.
50. *X habet formam crucis,* az X börtűnek kereszt formá-
ja vagyon,
51. *Pavo est formosus,* az Páva ékes,
52. *Simia deformis,* Az Majom rút, (éktelen.)

Colores.

Színek.

53. *Creta est alba,* Az Creta fejer,
54. *Tábula nigra,* az jegző tábla fekete,
55. *Cinnabaris rubra,* az minium veres,
56. *Sulphur luteum,* az kén-kő verhenyő sarga,
57. *Gramen viride,* az pást zöld,
58. *Firmamentum caruleum,* az tsillagos ég kék színű,
59. *Vitrum est pellucidum,* az üveg világos, (által-látzó)
60. *Affer opacus, (clara)* az deszka sötétes, (homályos)
61. *Aqua turbida vel* az víz zavaros avagy tiszta.

Sapores.

Izek.

62. *Mel est dulce,* Az méz édes,
63. *Sicut & saccharum,* mint a' nád-méz-is,
64. *Fel amarum,* az épe keserű,
65. *Acetum acidum,* az erzet savanyu,
66. *Salsalum,* az só foos,
67. *Piper acre,* az bors erős,
68. *Immatuum pomum* az ér-tlen alma keserű vagy
acerbum vel austrium. savanyu.

Odores.

VESTIBULUM.

3

Odores.

Szagok.

69. *Odor est suavis,* Az illat kedves gyönyörű,
70. *Fator réter.* az büdösség ifzonyu kedvetlő.
Alia qualitates. **Más mineműségek.**
71. *Lutum est humidum,* Az Sár nedves,
72. *Pulvis siccus,* az por szaraz,
73. *Ossa dura,* az tsontok kemények,
74. *Caro mollis,* az hús lágy,
75. *Glacies lúbrica,* az jég sík, (síkamlo)
76. *Pruna est calida & candens,* az eleven szén meleg és fénlő
tüzes,
77. *Carbo filgidus & ater* az holt szén hideg, és fekete,
78. *Nos incédim^o vestiti,* mi ruhában járunk,
79. *Indi nudi,* az Indiát mezitelen,
80. *Unicornis est ferum animal,* az unicornis vad állat,
81. *Vacca mansuetum, (cicur,)* az tehen szelid,
82. *Leo savum,* az oroszlán kegyetlen,
83. *Ovis mite,* az juh engedelmes, szelid,
84. *Conviva est hilaris,* az vendég vidám,
85. *Locus amoenus,* az hely kies,
86. *Amicitia jucunda,* az barátság gyönyörűséges,
87. *Nuncium letum,* az izenet (hir) örvendetes.
88. *Omnia illa grata & accepta,* mind azok kedvesek és kelle-
metesek,
89. *Locus est commodus vel incommodus.* az hely illendő, vagy illetlen,
90. *Tempus opportunum vel inopportunum,* az idő alkalmas, avagy al-
kalmatlan.
91. *Instrumentum aptum vel ineptum.* az eszköz alkalmas vagy al-
kalmatlan. R 2

4 JANUAE LATINITATIS

- 92 *Persona idonea, vel* a személy illendő, vagy illetlen,
inidonea.
- 93 *Res est necessaria vel* az dolog szükséges avagy szüksé-
supervacanea, ségtelen.
- 94 *Rei usus est utilis aut* az dologgal való élés hasznos,
noxius, vagy ártalmas,
- 95 *Res rei similis aut* Edgygyik dolog a másikkhoz ha-
dissimilis. (rara) sonló avagy hasonlatlan,
- 96 *Sylva est densa vel* az erdő sűrű avagy ritka,
- 97 *Ager fecundus aut* az mező, (szántó föld) termé-
sterilis, keny avagy terméketlen,
- 98 *Motus est celer aut* az mozgás gyors avagy késő,
tardus, (ger)
- 99 *Cursus alacer aut pi-* az posta gyors avagy rest,
- 100 *Operarius gnavus* az munkás serény avagy túnya,
aut ignavus,
- 101 *Securis est acuta vel* az fejsze éles vagy éltelen,
stupida, (hebes).
- 102 *Cibus crudus vel* az éték nyers avagy főtt,
coctus,
- 103 *Sermo iocosus vel* a beszéd tréfás vagy valóságos,
sérus,
- 104 *Historia certa aut* a historia (a meg-lőtt dolog
dubia, bizonyos avagy kétséges.
- 105 *Testimonium ve-* a bizonyosság-rétel igaz vagy
rum aut falsum. hamis.

Compara-
tiva.Az edgymással edgybe
hasonlító szók.

- 106 *Primus est doctus.* Az első tudós,
- 107 *Secundus doctior,* a másik tudósabb,
- 108 *Tertius doctissim.* a harmadik tudóságosa.

Anom.

VESTIBULUM.

5

Anómala com-
paratio.Régulatlan edgyben
hasonlítás.

- 109 *Taurus est magnus,* A' Bika nagy,
- 110 *Camelus major,* a' Teve nagyobb,
- 111 *Elephas maximus,* az Elephant leg nagyobb,
- 112 *Passer est parvus,* a' veréb kicsiny,
- 113 *Parus minor,* a' Paris madár kisebb,
- 114 *Trochilus minimus,* az ökörszem leg kisebb,
- 115 *Cerevisia est bona,* a' szalad ser jó,
- 116 *Mulsum melius,* a' méh ser jobb,
- 117 *Vinum optimum,* a' bor leg jobb.
- 118 *Lacerta est mala,* a' gyék gonofz,
- 119 *Vipera peior,* a' Vipera kigyó gonofzszabb,
- 120 *Aspis pessimus.* az Aspis kigyó leg gonofzszabb.

Denominativa.

Nevező szók.

- 121 *Ducatus est aureus,* Az arany pénz arányból való,
- 122 *Talerus argenteus,* a' taller ezüsből való,
- 123 *Abeum capreum,* az üst rézből való,
- 124 *Cantharus stanneus,* a' kanna fejer ónból való,
- 125 *Malleus ferreus,* a' pöröly (kalapács) vasból való,
- 126 *Scamnum ligneum,* a' padszék faból való,
- 127 *Murus lapideus.* a' fal köből való.

CAPUT II.

De rerum actioni-
bus & passionibus.A' dolgoknak tselekedetük-
ről és szenvedésükéről.

- 128 *Creatoris in honorē,* A' teremőnek tisztelgése,
- 129 *Faciunt omnes cre-* Tselekezik minden teremtetet
ature suum officium. állatok az ő tisztelget.

R 3

R 4

R 5

R 6

Caelo

Coeléstium actiões.

- 130 Angeli celebrant
131 Sollucet, (eum,
132 Luna splendet,
133 Stelle micant,
134 Mane incipit dies,
135 Vesperis nox.

Elementorum.

- 136 Elementa alunt nos,
137 Ignis ardet,
138 Flamma flagrat,
139 Scintilla gliscit,
140 Tónitru tonat,
141 Ventus flat,
142 Pluvia pluit,
143 Nix ningit,
144 Aqua in plano fluit,
145 Ex vase manat,
146 Ex fonte salit,
147 E puteo hauritur.

Plantarum.

- 148 Herba crescit,
149 Foliū viret,
150 Flos floret,
151 Fructus maturēscit,
152 Quercus carpas,
153 Flecte ramum,

Az Egi teremtetett állatoknak tselekedetik.

- Az Angyalok ditsérik ötet,
a Nap világoskodik,
a Hóld fénlík,
a csillagok ragyognak,
Reggel kezdetik a nappal,
Este az éjszaka.

Az éltető állatokéi.

- Az éltető állatok minket táplálnak,
a tűz ég,
a láng lángol, lobog,
a szikra szökődös,
a menydörgés dörög,
a szél fu,
az eső esik, esőzik,
a hó havul esik, havazik,
a víz foly a lapályon,
az edényből szivárkozik,
a kút föből ki-buzog, fel-fő.
a kútból merítettik. (kik)

A Plántákéi.

- A fű nevededik,
a fának vagy fűnek levele zöldlik.
a virág virágzik,
a gyümölcs ér,
Mellyet hogy le-szakasz,
hajtsd meg az ágat,

154 Siva

- 154 Sive sint pyra, sive pruna, sive cerasa, &c. Akar körtvélyek, akar szilvák, akar tseresnyék legyenek,
155 Nux continet nucleū a' dio hajában vagyott a' bék,
156 Rosa olet bene, a' Rosa jól szagoskodik,
157 Urtica urit. a' tsalán usip.

Animálum.

A' lelkes állatokéi.

- 158 Lapis jacet, A' kö fekszik,
159 Arbor stat, az élő fa fönn áll,
160 Animal se movet, a' lelkes állat magát mozgattya,
161 Avis volat, a' madar röpül,
162 Pifcus natat, a' hal úsz,
163 Quadrupes graditur a' négy labu állat lépik,
164 Serpens serpit, a' kígyó tsúsz,
165 Vermis repit, a' féreg mász,
166 Cervus currit, a' szarvas fut,
167 Equus hinnit, a' ló nyerit,
168 Bos mugit, az ökör bög (bőmből),
169 Agnus balat, a' barány béget,
170 Porcus (sus) grunit, a' disznó röhög,
171 Ursus murmurat, a' medve dörömböl,
172 Lupus ululat, a' farkas ordít,
173 Canis latrat, az eb ugat,
174 Aries arietat, a' kos tükölődlik,
175 Bellua laniat, a' fene vad szagat,
176 Lepus fugit, a' nyul fut,
177 Vulpes mutat pilos, a' roka változtattya szőrit,
178 Catūs (felis) capit mures, a' matska egereket fog,
179 Gallina ponit ova, a' tyuk tojik tojományokat,
180 Anser desciit adena, a' lúd zabot észik,
181 Vermes rodunt, a' férgek rágiák a' kövéreket,
pingvia. R 4 182 Pedis.

- 182 *Pediculi mordent* A' tetük csipik a' bőrt,
cutem.
183 *Ut & pulices atque* a' mint a' balhák és a' szunyo-
cúlces, (ósa, gok-is,
184 *Formica est labori-* a' hangya munkás,
185 *Aranea artificiosa,* a' pók mesterséges,
186 *Apes pungit aculeo* a' méhek fülakjockal szurdalnak
187 *Quicquid vivit viget* valami él erejében vagyon,
Hominis. Az Emberéi.
188 *Nos agimus varia,* Mi tselekedünk külömb-kü-
lömb féle dolgokat,
189 *Corpore & animo,* testünkkel és elménkkel,
190 *caput repletur céré-* a' fő meg telik agyvelővel,
191 *tegitur capillis, (bro* haj szálackal befederik,
192 *Excerpto vulu.* az artzulattól meg-válva,
193 *Nullum membrum* semmi tag nem adatott he-
frustra datum est. jában,
194 *Nam oculus cernit.* mert szemekkel nézünk,
195 *Per nasum excer-* az orrunkon ki-fújuk aztak-
nimus, nyot,
196 *Frons habet rugas,* a' homloknak rántzai vadnak,
197 *Aures audiunt,* a' fülek hallanak,
198 *Nares olfaciunt,* az orlyukak szaglanak,
199 *Lingua gustat quó-* az nyelv meg-kostollya mi izű
modo resapiant, légyen valami,
200 *Dentib' mandim'.* Fogaiskal ráguunk,
201 *Stomach' cōcoquit,* a' gyomor emészr,
202 *Intestina egerunt,* a' bélek ki-adgyák, ki-verik,
203 *Hepar cōfiscit san-* a' máj tsinállya a' vért, és az
guinem & dimittit ereken szélllyel bortsáttya,
per venas.

- 204 *Cor palpitat,* az szű dobog,
205 *Pulmo respirat,* a' tüdő lélegzél,
206 *Labia sunt circa os,* az ajakak vadnak az száj körül.
207 *Barba ornat mentū* az szakál meg-ékesíti az állat,
208 *Feminae sunt im-* az alfszony emberek szakálta-
berbes. lanok,
209 *Humeris bajalám* az vállainkon hordozzuk a' ter-
210 *Brachius ample-* karjainkkal ölelünk, (het,
Et imur,
211 *Manib' laborám* kezeinkkel munkálkodunk,
212 *Sinistra tenet dex-* a' bal kéz tartja, a' jobk kéz vég-
tra peragit opus. ben viszi a' munkát.
213 *Palma palpiamus,* a' tenyérrrel tapogatunk,
214 *Pugno percutimus,* az ököllel verünk,
215 *Vola prehēdimus,* a' marockal fogunk,
216 *Digitis cōstringim'* az újackal szoritunk,
217 *unguibus scābim'* a' körmöckel vakarodunk, és
& scalpimus. vájunk,
218 *Sub pēctore venter* a' mely alatt vagyon az has.
est.
219 *Infra axillas latera,* a' honallyak alatt az oldalak,
220 *Sub his costa,* ezek alatt az oldal tsontok,
221 *Tergum habet su-* a' hátan fellyül vadnak az váll
perne scāpulas, in- lapotzkák, alól az tsombok
ferne lumbos, ágyékok,
222 *Natibus sedēmus,* az alfelünkön ülünk,
223 *Pedibus ambulam'* a' labokon járunk.

Mentis.

Az elmejei.

- 224 *Mens cogitat sem-* Az elme mindenkor gondol
per aliquid. valamit.

- 225 *Etiam in somnio* még álmában. is álmodik.
somniat,
 226 *Intellectus intelligit,* az értelem ért,
 227 *Ratio ratiocinatur,* az okosság okoskodik,
 228 *Memoria meminit,* az emlékező elme emlékezik,
 229 *Et si quid oblita est,* és ha valamit el-felejtet meg-
recordatur, emlékezik róla,
 230 *Voluntas vult bonū,* az akarat akarja az jót,
 231 *Declinat malum,* el-távolsztattya a gonoszt,
 232 *Sed sepe fallitur,* de gyakorta meg-tsalatik,
 233 *Gaudet & tristatur,* örül, és szomorkodik,
 234 *Securus curat nihil,* a mérész semivel sem gondol,
 235 *Tutus timet nihil,* a bátor semmiről nem fél,
 236 *Vigetis laborat,* az erejebéli munkálkodik,
 237 *Fessus quiescit,* a meg-fáradt nyugszik,
 238 *Vigilia enim fatigat* mert a vigyázás meg-fáradt,
 239 *Sopor recreat,* az édes álom meg-újít,
 240 *Cum septem horas* midőn hét óráig alutál,
dormivisti,
 241 *Et evigilas, excita* és fel-serkenysz, másokat
alios. költö-fel.

Morbidorum.

- 242 *Jejunus appetit* A ki éhjomra vagon, kívánja
escas. az eledeleket,
 243 *Satur fastidit,* a meg-elégedet meg-unnya,
 244 *Delicatus deligit,* a kedvére tartott válogattya,
 245 *Sanus bene valet,* az egészséges jól vagon,
 246 *Agratus agrorat,* a beteg betegeskedik,
 247 *Cui dolet, is queritur* a kinek fáj, az panaszkodik,
 248 *Morbi sine dolore* a fájdalom nélkül való beteg-
sunt periculosi. ségek veszedelmesek.

249 Et

- 249 *Et plerūq; lethāles,* és gyakran halálosok,
 250 *Febris redit per* a hideglelés szerenként jő
vices, vízfza,
 251 *Apoplexia enecat cito* a gutta ütés hamar meg-öl,
 252 *Scabies facit pruritū* a ruh vízketséget szerez,
 253 *Ulcus sciat tabo,* a fekély posog genyetséggel,
 254 *Recens vulnus sa-* az ujjantában való seb meg-
natur, gyógyul,
 255 *Quicquid putret,* valami meg-rothad bűdös, az,
sordet.
 256 *Robustus potest mul-* az erős sokat vihet-el,
rum ferre.
 257 *Tener parū sufferre,* a gyenge keveset viselhet-el,
 258 *Cæcus non videt,* a vak nem lát,
 259 *Surdus non audit,* a fiket nem hall,
 260 *Mut⁹ non loquitur,* a néma nem szól,
 261 *Clandus elaudicat,* a sánta sántal,
 262 *Tactus caret nemo,* Tapasztalásbéli érzés nélkül
nisi paraliticus, senki nintsep, hanem csak
 263 *Mutilo deest aliqd,* a tsökának vagon valami hia,

Opificum.

A mester emberekéi.

- 264 *Agricola arat,* A szántó-vető ember szánt,
 265 *In vere seminat,* Tavaszszal vét,
 266 *In aestate metit,* Nyarban arat,
 267 *In autumno vindé-* őszszel bort szür, szőlőt széd,
miat,
 268 *Hyeme triturat in* Télben tsepel a tsürben,
horreo,
 269 *Hortulanus plantat* a kertész a kertet be-ülteri,
herum,

270 Mo

- 270 *Molitor molit in-* a' molnár öröl a' malomban,
mola frumentum, gabonát,
 271 *Pistor pinxit panem,* a' sütő lisztből kenyeret süti,
e farina,
 272 *Pastor pascit gregem,* a' pásztor legelteti a' nyáját,
 273 *Secat fœnũ in prato,* szénát kaszal a' réten,
 274 *Format e lacte caseos,* a' tejből sajtokat nyom,
 275 *Lanio maculat pecu-* a' mészáros megöli a' barmokat
 276 *venator venâ-* (des a' vadász vadakat vadász,
tur feras; (cres,
 277 *Auceps capit volu-* a' madarász madarakat fog,
 278 *piscator piscatur,* a' halász halászik (halakat fog),
 279 *Coquus parat cibos,* a' szakács étkeket készít,
 280 *Elixat in olla,* Főz a' fazékban,
 281 *Assat in verubus,* süt a' nyárson,
 282 *Frigit in butyro,* ránt a' vajban,
 283 *Torret in graticulo,* pirit a' rostélyon,
 284 *Fercula condimus* az étkeknek izit meg-adgyuk
aromatibus, a' fűszerszármokkal,
 285 *Potum condimus in* az italt el-teszszük (elrejtjük)
cellâ, a' pinczében,
 286 *Ex uvis fit vinum,* a' szőlőkből léssen a' bor,
 287 *Cerevisia promittur* a' serki-vétezik a' hordoból,
e dolio,
 288 *Auriga jungit equos,* a' kocsis bé-fogja a' lovakat,
 289 *Et unguit rotas,* és a' kerekeket meg-keni,
 290 *Et proficiscitur sub-* és hirtelen megyen; a' sárban
io; in cono autem haret, penig meg-akad,
 291 *Quum vehit onera* midõn terhet viszen szekéren,
curru aut trahit, avagy szánon,
 292 *Nauta navigat,* a' hajós hajokázik a' hajóval,
navi. 293 *Nau-*

- 293 *Naucler^o gubernat,* a' hajós mester igazgattya,
 294 *Rémiges rémigan,* az evezõk eveznek,
 295 *Per fluvios vadam^o,* a' folyó vizé lábbolunk, gázo-
 296 *Aut útimur scaphis,* avagy tsólnokokkal élünk, (lúk,
 297 *Aut stérnim^o pontes* avagy hidakat és pallókat tsi-
& ponticulos, nálunk,
 298 *Viator it p^sémitam,* az útonjáró megye az ösvénye,
 299 *Et cavet ne erret,* és el-távoztattya hogy el ne-
téveledgyék,
 300 *Aut cadat in foveâ,* avagy ne elessék a' gödörben,
 301 *Cedit retro, ubi porro* visszafizta tér, a' hól tovább nem
nequit pèrgere, mehet,
 302 *Mercator tractat,* a' kalmár az árukát forgattya,
mercès,
 303 *Métuit damnum,* Fél a' kártul, keresi a' nyere-
quarit lucrum, séget,
 304 *Monéta gestatur in* a' pénz az erszényben hordoz-
cruménâ, tatik,
 305 *Quoniam pecuniâ,* mert a' mivel tartozunk, pén-
quæ debémus, solum^o, zel fizettyük-meg,
 306 *Emimus & vendi-* vészünk és adunk drágán vagy
mus caro aut vili, óltson,
 307 *Nummi sunt diver-* a' pénzek külömb külömb félek,
si, quisq³ suo valore, mindenik az õ érõsege szerint,
 308 *Netrix net e lino,* a' fonó afizony fon a' lenből,
 309 *Textor textit linteum* a' takács szõ lenből való ruhát
telam, (vasznát,)
 310 *Pannifex e lanâ* a' poszto tsináló a' gyapjuból
pannos, posztót,
 311 *Sartor mèsúrat vestes* a' szabó meg-méri a' ruhákat,
 312 *Sutor suat calceos ex* a' varga varr sarukat a' bőrből,
cório, 313 *Pe-*

14 JANUAE LATINITATIS

- 313 *Pellio è pèllibus pel-* a' szörs bőrből kődmenceket
licea, tsinál,
314 *Réftio torquet restim* a' kötél tsináló körelet teker,
315 *Figulus fingit fidélias* a' fazekás föld edényeket tsinál,
316 *Scriniarius sua scri-* a' szekrény tsináló (asztalos) a'
nia glútinat, ő szekrényt meg-nyervezi,
317 *Faber cudit,* a' kovács vér,
318 *Lingnari³ a'fciaf se-* az áts bárdol a' fejszével és ép-
buri & adificat adificiū pit épületer,
319 *Ponit fundamentū,* fundamentumot vét, falakat
erigit parietes, állat,
320 *Operit tecto,* héazattal bé.fedezi,
321 *Debile non est firmū* az erőtlen nem erős,
322 *Fulcitur fulcris,* meg támasztatik támaszockal,
323 *Ut ne ruat.* hogy el ne düllyön.
Verba impersonalia Személyetlen igék.
324 *Si tibi libet, licet,* Ha renéked tetszik, szabad,
325 *Si te piget laboris,* ha te restelled a' munkát, szé-
púdeat te, gyenlyed,
326 *Decet te pænitére* Illik hogy te meg-bánnya a'
peccati, tevétkedet,
327 *Adolescētem decet* a' fel-serdüle iffiat illeri a'
siléntium, halgatás,
328 *Si te sessiōnis tadet,* ha meg-untak az ülést sétál
oportet spaciari. nod kell.

CAPUT III.

Dererum circum- A' dolgoknak körny.
stantiis. állásiról.

- 329 *Quis vocat me? Ego.* Ki hív engemet? En.
330 *Tūne es? Quis est igi-* Te vagy é? Ki vagyon téhát
ur illic? Paulus. a'mott? Pál.

VESTIBULUM.

- 331 *Expectémus donec* Várjuk mig el jő. Jól, bátor,
véniát. Bene. (szem.)
332 *Salve. Ago grátias,* Egészséggel! köszönettel ve-
333 *Ut vales? Sic me-* Mint vagy? Így fél részéne,
diócrites.
334 *Ubi fuisti? Undere-* Hol voltál? honan jössz vissza?
diis? Ex oppido, a' városból,
335 *Qua iuisti? Per* Mellyen mentél el? a' torná-
pórticum, tzon által,
336 *Quorsum vis? Domum.* Hová igyekezel? Haza.
337 *Et quo inde? Nusquam,* S-hová onnét? Sohová sem.
338 *Quando in horro fuisti?* Mikor voltál a' kertben?
339 *Heri, hodie, modo,* Tegnap, ma, most, minap,
nuper, dudum, régen,
340 *Quando me invises?* Mikor látogatsz meg engemet?
Mox, cras, peréndie, Majd, holnap, holnap után,
aliquando, valaha,
341 *Satis ne memoriā* Tudodé könyv nélkül a' lerz-
lectiōnem? Sic satis, két? Ugy eléggé,
342 *Ego minimè neuriquā,* En nem semmiképpen,
343 *Qua est causa?* Mi az oka? talám el-felejtet-
Num es oblitus? Ferè, red? Közel el,
344 *Cur non répetis?* Miért nem tanulod meg ismét? ~~lek~~
345 *Nunc mihi non vacat,* En most nem érkezem,
346 *Quare? Missus sum* Miért? a' majorban küldet-
in villam, rém,
347 *Profecto? Ibo unā.* Ugyé bizony? Elmegyek ed-
Nequāquam, gyütt veled. Semmiképen ne,
348 *Quam ob rem? Re-* Mi okért? az úton tanullyunk,
petémus in itinere,
349 *Id praest; quā garrire,* Az jobb mint tsátsogni,
350 *Omni-*

350	Omnino; redibimusne mature?	Ugy vagyon; meg-térunk-e dejen?
351	Fortasse, sed vix. Eho dubitas? (bimus.	Talám meg, de tsak alig. Hó kételkedél?
352	Procul est, prospera.	Meszsze vagyon, siesűn,
353	Censutores? quid tū?	Mint a' vargák? S. ha ugy-
354	Nos tram atatem decet agilitas.	A' mi idős korunkhoz illik a furtsaság,
355	Sic ajunt. Imò sic est.	Ugy mondnak: sőt ugyan ugy vagyon,
356	Ne clama. Atqui sumus soli.	Ne kiált. Ha lá tsak magunk vagyunk,
357	Quomodo ludemus? Pila,	Miképpen jádzodgyunk? Lap-tával,
358	Quamdiu? Totū diem.	Meddig? egész nap estig,
359	Hui nimium est. Atqui sunt feria. Præpositiones.	Húfelettéb. volna az. Hízem. idnepek vadnak.
360	Pergamus rogo te,	Præpositiók.
361	Nunc tibi parvas voculas exponam.	Meñyünk eléb, kérlek tégedet.
362	Ad nos trahimus; nobis trahimus.	Most tenéked a' kitsiny szó-t. kákat rakogatom elődbem.
363	Nobiscum ducimus; ante nos pellimus; pone nos raptamus.	Magunkhoz vonszunk, tőlünk el-taszitunk,
364	Secundum flumen facile est natare.	Mi magunkal viszünk, elő-tünk hajrunk, utánnunk vondozunk.
365	Adversus illud impossibile. (doi	A' folyo-viz mentében könnyű szni,
366	Apud altare sacer.	Annak ellenében lehetetlen.
		Az óltárnál vagyon a' Papnak

dos habet p[ro]p[ri]os s[ed] dia[m]on[es] mellitue scaplamia, s[ed] lo
corum lo p[ro]p[ri]o
Detem[er]ario nota quod a Valameröül geyero
miera dicitur non maneat mego hoyaß swedan ne
Sapra culmen scand al magacyon.
Intra lunlon explot a t[er]re geyero sagyon
Faltri coram nobis, ad küpölon belöl mayshallu
Quo fecisti clam nobis eslehtölil hitkonmi colun
Cura off[icij] palam. Hörtogilwan ungyon
Contra preceptum feci a Haraneddal ellomesele
Eroa p[ro]ceptorum nigra heston.
Quidam ob sua facino Hysfornu. Kulardatlon
ra edomo profugus. Ery valahi ada eslske.
Nocturnam lucens citra. Hörtogon off[icij] palam
Fagnum confisit baidost
Mundi ultra fagnare, Ar Ut mollet futuran ä
Ant progressu lon min oreß allot.
Missi in desertum Annakutamma ä contulel
Obibat circa Paludib. Antavin
Operabat inter armora Gleri ä p[ro]fessa
Rangabat transmare usq[ue] a förtök hörit gerwala
ad extremas insulas. aberhek hörit celoblogwala
Extrapaludibus vagans vultu spiritonas halsö frigeto
Proquo miterandus Ärilag kutari p[ro]f[ess]io
Verum propter eorum, Karajan him vandorowa
detolek n[on] p[ro]f[ess]io

403 *Centum anni sunt* Száz esztendőök edgy feculum
seculum,

404 *Satanas est mille* a' Sátán ezer tsalárdságokn
fraudum artifex. mestere,

A

CAPUT IV.

De rebus in Scholâ. A' Scholabéli dolgokról

405 *Scholasticus frequen-* a' Deak a' Scholár gyakorol
tur Scholam. lyas

406 *Quo artibus erudi-* a' hol a' mesterségekben tanít
tur, tásék,

407 *Initium est a literis,* a' kezdés vagy on a' börükről

408 *Esyllabis voces com-* a' szok öszve raggattatnak sy
ponuntur, labákból,

409 *Edictionibus sermo,* a' szokból léfzen beszéd,

410 *Ex libro legim⁹ tacite* a' könyvből olvasunk halkal

411 *Aut recitamus clare* avagy el-mondgyuk hangosa

412 *Involvimus eum* Bé-takarjuk azt hárttyában,
membrana,

413 *Exponimus in pulp-* Es. a' könyv-tarro ládátská
to, téfzük,

414 *Atramentum est in* a' ténia a' kalamárisban va
atramentario, in quo gyon, a' mellyben mártyt
tingimus calamus, a' pennát,

415 *Scribim⁹ eo in char-* Irunt azzal a' papirofra, a' le
ta, in utraque pagina, vélnek mind két oldalára,

416 *Si perperam delém⁹* Ha roszlízúl, el-töröllyük,

417 *Et consignam⁹ de nuo* Es fel-jegyezzük igazán, vag
recte, vel in margine, a' levélnek karéjjára,

418 *Doctior docet,* a' tanito tanit,

- 419 *Discipulus discit,* A tanítvány tanul, nem min,
non omnia simul, sed deneket edgyfzer-s-mind
per partes, hanem részenként,
 420 *Præceptor præcipit* a' doctör parantsollya a' tse
faciendâ, lekedendõ dolgokat,
 421 *Rector regit Acadē-* a' Rector igazgattya az Acade-
miam. miát,
 422 *Pædagogus advértit* a' gyermekek tanító reá vigyát
& urget, és reá erőltet,
 423 *Custos monet & con-* a' gyermekek közt vigyázó in-
signat, és jedzeget,
 424 *Magister instituit* a' Mester mindenecket tanít,
uniſſos, ſinguli attēdunt, reá halgatnak edgyenként,
 425 *Ille emendat mendas,* az a' hibákat meg-jobbittya,
 426 *Diligens præſcit:* a' ſzorgalmatos eléb megyen.
négligeus vāpulat, tudományába: a' henyell
(preſto,) meg-veretik.
 427 *Etenim fœrula eſt* Mert jelen vágyon az oſtor,
 428 *Nō verberāt baculō,* Nem vernek bottal,
 429 *Sed cedunt virgīs,* hanem veſzfzöckel ſuprálnak
 430 *Absq̃ vēnia ne exeat* Engedelem nélkül ki ne meſy
 431 *Post moram rédeat,* a' mulatás után viſſza jöy,
 432 *Quod agere debes,* a' mit tselekedned kell, azt
age, tselekedgyed,
 433 *Linea ſit régulâ:* az egyenes vonás léſzen ráma
circulus circino, val a' kerekítés cirkalóma
 434 *Grammatic⁹ loquitur,* a' Grammatikában tudós ſzó
 435 *Dialectic⁹ diſputat,* a' Diälecticához értõ vetélk
 436 *Vera a' falſis diſcer-* az igazakat az hamisfaktul (d
nit, meg-külömbözteti,
 437 *Rhetor ornatē lo-* a' Rhetoricában forgott éke-
quitur, ſen ſzól. *Muſic⁹*

- 438 *Muſicus cantat,* A' Muſikához tudó énekel,
 439 *Pœta carmina ſingit* a' Poëta verſeket ſzerez,
 440 *Pictor effigiem pingit* a' Kép-iro képet ir,
 441 *Hiſtoricus res geſtas* a' lőet dolgoknak le-irója a
narrat, viſelt dolgokat elő beſzél
 442 *Phyſicus natūram* a' Phyſicus a' terméſzetet vi
ſcrutatur, gállya,
 443 *Medic⁹ eam imitatur* az Orvos doctör azt követi,
 444 *Ethicus tradit mo-* az Ethicus az erköltsöket ta-
res, nittya,
 445 *Qui ſtudioſum de-* meltyek a' tanuló Deákot
decorant, meg-ékeſzik,
 446 *Verūm de iis paulō* De azokról valamennyivel
infra, alább.

CAPIT V.

. De rebus domi. A' házi dolgokról.

- 447 *Pulſa fores, ſi claude* Zörgeſd az ajtót, ha bé-zároſ
ſint, va van,
 448 *Cum aperitur, tran-* Mikoron meg-nyittatik, meny
ſi oſtium, által az ajtón,
 449 *Et intra in atrium,* Es meny-bé a' tornáztban,
 450 *Clavis claudit ſerâ,* a' kúles bé-zárja a' lakator, és
interm⁹, recludit, iſmég meg-nyittya,
 451 *Clavus figit,* a' ſzeg bé-szegezi,
 452 *Pavimentū calcām⁹* a' pädimētomot nyomdoſtuk,
 453 *Laquear nobis impēdet,* a' menyezet reánk függ,
 454 *Fenēſtra ſunt vitrea,* az ablakok övegések,
 455 *Hypocauſtū caleſcit,* a' ſzoba melegſzik,
 456 *Camera frigent,* a' komorák (bóltok) hidegek,
 457 *In ciſtis & arcib⁹* a' ſzekrényekben és ládákban
abſcōdim⁹ res, elrejtjük az edgyet máſokat.

- 458 In corbis portamus, A' kosárookban hordozunk,
 459 Succus non servatur a' hig nedvesség nem tartatik
 in sacco, a' sákban.
 460 In cubiculo sunt lecti az ágyas házbá vadtak párnák-
 pulvinaribus strati, kal meg-terített ágyak,
 461 Cervical subdimus a' vánkost nyakunk alá tész-
 cervici, szük,
 462 Tegētibus nos inté- Lepleckel magunkat bé-le-
 gimus, cubantes supini pezzük, feküvén hanyattá
 vel proni, vagy hasmánt,
 463 Matula est pro uri- a' vizellédény húgyának való,
 nā, & secēssus pro alvo és a' kamora szék a' hasnak
 levandā, könnyebbitésére, (döflek,
 464 Excrementa fœtent, a' ki-vetett emésztések bü.
 465 Thure suffimus, Tömjénél jó illatu füstör té-
 466 Faciem lavamus Ortzánkat meg mossuk (szünk,
 quotidie, minden napon,
 467 In balneo sudamus, a' fürödőben veritékezünk,
 468 Sudariis nos ter- Keszkenőckel magunkat meg-
 gimus, töröllyük,
 469 Tonsor tondet crines, a' boibély el beretvállja a'
 hajakat,
 470 Pectit comā pēttine, meg füsüllí az üstökert füsűvel,
 471 Macula absterguntur a' motskok el-törletnek spon-
 tur spongiā, (scopis, giával, prűvel,
 472 Quisq̃lia verruntur a' izemetek el-sepr- ek se-
 473 Indusium & tuni- az imeget és a' dolniam, a' de-
 cam thoracem, femo- rék szorítót, a' nadragot,
 ralia & tibialia indui- berhét, és salavart fel-öl-
 mus & exuimus, tözzük és le-verkezzük,
 474 Quoties opus est, a' menyiszer kívántatik, a' men-
 pallium

- pallium & togam ami- rét, a' palástot, és a' ho-
 cimus, felső ruhát fel-öltöz-
 475 Pilei & collaria, chi- a' süvegek és a' gallérok,
 rotheca, sandalia sunt tyúk, solyák, tisztesség
 honestatis ergo, okáért vadnak,
 476 Cingulo nos cingim⁹, övel magunkat bé-övedzt-
 477 Ligulis astringim⁹, Szalag szijackal meg szorít-
 478 Mappa sternimus az abroszszal meg-terittyü-
 mensam, asztalt,
 479 Ad iusculū & pul- az étek lévőhez és péphez
 mentum est cochlear, gyon kalán,
 480 Edulia alia scin- Egyéb eledelek kéffel me-
 duntur cultro, retnek,
 481 Muscas abige mus- a' legyeket üzd el a' legy-
 scario, zővel,
 482 Tolle patinas, Vidd el a' tálakat,
 483 Infunde in poculum, Tölts a' pohárban,
 484 Et propina hospitib⁹, Esköszönd a' vendégeknek,
 485 Accende candelam, Gyujtsd meg a' gyertyát,
 486 Inde candelabro, Tedd a' gyertyatartóba,
 487 Emunge emunctorio Vedd el a' hamvát a' hamva-
 sed ut ne extinguas, vővel, de úgyhogy el ne öks-
 488 Vir & mulier sunt a' férfi és az asszonyt állá-
 conjuges, házastársok,
 489 Viduus ducit in- az özvegy ember néhányk-
 terdum virginem, veszen feleségül szűz leány,
 490 Sponsus habet spon- a' vőlegénynek meny aszszon-
 sam, vagon,
 491 Post nuptias mari- a' menyekelő után a' férjnek
 tus maritam, férjes felesége,
 492 Puérpera peperit a' gyermek szülő asszony szü-
 prurum, S4 gyermekét, H

- 493 *Hunc osculatur nū-* Ezt csokolgattya a' dajka és ö.
trix, foetig, in grémio, lében tartogattya,
 494 *Filius est hares, filia* a' fia örökös, a' leány jegyru-
accipit dotem. hat vézen,
 495 *Paréntes educant* a' szülék magzatokat nevelnek,
sobolem.
 496 *Uiricus & noſerca* a' mostoha atya és anya mosto-
prigſgnos, ha fiakat és leányokat,
 497 *Liberi sunt liberi,* az édes fiak és leányok szab-
ſervi ſerviunt, dokok, a' szolgák szolgálnak,
 498 *Ministri miniſtrant,* az aprodok szolgálnak,
famuli famulantur, a' szolgák szolgáskodnak,
 499 *Ancilla ancillantur,* a' szolgálók szolgálóskodnak,
 500 *Pátruſ & ámita ſunt* a' patruus és amita az atyám-
pátruſ frater & ſoror; nak bátyja és nénnye, az a-
áunculus & matér- vunculus és matertera az
teramatris, anyám bátyja és nénnye,
 501 *Agri habent nepótes,* az ösöknék, job atyáknak uno-
kaik vadnak,
 502 *Cognáti affines.* a' rokonságoknak fogorik.

CAPUT VI.

De rebus in Urbe A' Város és Tartomán-
 & Regione. béli dolgokról.

- 503 *Urbs munitur mœ-* A' kerítterett város meg-erős-
niis. sítterik kö-falackal,
 504 *Nec non Gallo & foſſâ,* Es sántzal és árockal,
 505 *Porta habet Galſas,* a' kapuknak két fele nyíló ajtai
vadnak,
 506 *Abhinc eunt platéa,* Ettől fogva mennek az útzák,
 507 *In foro ſolent eſſe ci-* a' piaztzon szoktak lenni tsato r
ſterna, náák, Adifi-

- 508 *Ædificia ſunt pública* az épületek közönségek a
aut priuata, bizóyos embereknek tulajdo-
 509 *Naquod uni nō pró-* Mert a' mi edgynek nem fa-
prum eſt, eſt commune, tya, közönséges az,
 510 *Cives & incolæ inco-* a' polgárok és a' lakofok la-
lunt civitatem, (go, a' varast,
 511 *Rúſtici habitāt in pá-* a' parasztok laknak a' faluk
vicini in eodē vico, a' szőlzedok ugyan azo utz:
 512 *In cūria congregátur* a' tanáts. házban egyben g
Senátus, retika' tanáts,
 514 *Cōſul præcēdit, ſe-* a' polgár meſter elől még
natōres ſequuntur, a' tanátsbéli ſzemélyek
 515 *Judex (Prætor) jú-* ter követik,
dicat lites, a' biro meg itéli a' pereke
 516 *Aktor accuſat ſontē* a' fel-peres vádollya a' bün
criminis, véteckel,
 517 *Reus ſe excuſat,* a' bünös magát menti,
 518 *Teſtis jurat & teſtá-* a' tanu meg esküszik és bi
tur, ságot téſzen,
 519 *Lictor ligat,* a' poroſzlo meg-kötözi,
 520 *Et ducit in cárcerē,* Es a' tömlöczben viſzi,
 521 *Cárnifex occidit &* a' hohér meg-öli és fel-ak
ſuſpēdit, tya,
 522 *Tabellarius fert lite-* a' levél hordoſo viſzi a' vi
ras (epiſtolam) cerâ & ſzal és persétel be-pets
ſigillo obſignatas, tetett levelet,
 523 *Nūncius nūnciat* a' követ ſzóval mondgya-
ore tenus, az izenetet,
 524 *Templū eſt ſacer loc⁹* a' templom ſzent hely,
 525 *Caupōna profānus,* a' kortsomaház ſzentségte
 526 *Ædituus pulſat* az Egyházi kongattya a' h
campānas, gokat, S s

- 527 *Pópulus coit in ades,* A' kötség edgybe gyűl, a' tem-
exercet religionem, plomba gyakorollya az l-
 steni szolgálatot,
 528 *In coetu canuntur,* a' gyűlekezerben énekeltetnek
psalmi & hymni, szoltárok és ditsiretek,
 529 *Dei verbū predicatur* Az Istennek igéje hirdertetik,
 530 *Sacramenta admini-* a' Sacramentumok ki-szolgá-
strantur, tannak,
 531 *Deus peraguntur* a' könyörgések végben vité,
devote, (festivè, nek áhítatossan,
 532 *Festa celebrantur* az idnepek meg illetnek jelessen,
 533 *Magistratus est necessarius* a' külső tisztviselő szükségese,
 534 *Ut rex in regno re-* Hogy a' Király az Országban
gnet, (minetur, országollyon,
 535 *Dominus domi do-* az Ur honn uralkodgyék,
 536 *Qui imperant sint,* a' kik parantsolnak, legyenek
clementes, (tes, kegyelmesek,
 537 *Qui parent, obsequen-* a' kik szolgálnak engedelmesek
 538 *Her^o probus pbatur,* a' jámbor gazda javaltatik (di-
sicut & fidus subditus, tséretik) mint a' hű jobbágyis
 539 *Princeps est minor* a' Fejedelem kisebb mint a'
atque Dux, Hertzeg,
 540 *Comes major quàm* a' Grof nagyobb a' Nagyságos
Baro, Urnaly,
 541 *Nobilis, eques insi-* a' Nemes, tzi merrel meg aján-
gnibus donatus, dékoztatot lovag,
 542 *Pax est prorsus o-* a' békeség tellyesféggel kívá-
pianda, nando,
 543 *Bellum est pniciosum,* a' had veszedelmes,
 544 *Nisi cum hostis ar-* Hanem ha mikor az ellenséget
cendus est, (péndia, kell el-üzni, (don
 45 *Milites merent sti-* a' vitézik meg érdemlik a' sol-

- 46 *Cum praliantur &* Mikor onhartzoloak és viv-
pugnant, nak,
 47 *Tuba clangunt,* a' trombiták harságnak,
tympana sonant, a' dobok zörögnek,
 48 *Ex arcibus jaciunt* a' kézijackal ki-lövik a' nyi-
saugas, lakat,
 49 *Gladiis dimicant,* Kardokkal hartzolnak,
 50 *Armis se defendunt,* Fegyverekkel óltalmaznak
 (pugnant, magokat, (ka
 51 *Tormentis arces ex-* algyuckal vétzik meg a' vára
 52 *Revertuntur cum* Még kérnek győzedelmime
victoria.

CAPUT VII.

De Virtutibus. A' jószágos tseleked-
 tekről.

- 3 *Virtutes sectare,* A' jószágos tselekedeteket kövesse
 4 *Vita vitia, qua* Eltávoztasd a' vetkeket, melyet
lex vetat, ket a' törvény meg tilt,
 5 *Parrans flagitia, est,* az ékteleen vetkeket tselekedő
sceleratus (nequam), tzigéres lator,
 6 *Ut prudens sis, prò-* Hogy eszes légy, jó eleve el-
spice finem, nézzed a' véget,
 7 *Aspice média,* Meg nézd az ezközöket,
 8 *Attende occasioni,* Vigyáz az alkalmatosságra,
 9 *Occipe nil temere,* Semmihez ne kezdgy ok nélkül
Delibera diu, Sokaig végezz,
Festina lente, Lassan siets,
Rumori ne crede, Az hirnek ne hidgy,
Arcanū ne vulga, a' titkot ki ne hirdesd,
Quod ignoras, ne a' mit nem tudz, ne állassad,
irma, aut nega, avagy tagadgyad,

- 565 Interroga potius, Kérd-meg inkább,
 566 Esto temperans, Légy mértékletes,
 567 Cum esuris, ede, Mikor éhez, egyél,
 568 Cum sitis, bibe, Mikor szomjuhozol, igyál,
 569 Hellenes vorant & A' tobzodok faldokva esznek
 potant, és döszölnek.
 570 Prandium & coena Az ebéd és vatsora elég lé-
 tibi sufficient, gyen teneked,
 571 Jentaculum & me- Földtökömet és osonnát ne
 rendam ne cura, készíts,
 572 Jejuna aliquan- Böjtölni néha használ,
 do expedit,
 573 Sobrius non est ebrius, A' józan nem részeg,
 574 Esto castus, Légy tiszta életű, (sen-
 575 Gere te pudice, Visseld magadat szemérmertel-
 576 Esto modestus, non Légy emberségés, nem fajta-
 procax, lan,
 577 Taciturnus, nō loquax Halgato, nem tsátsogo,
 578 Vos juvenes, colite Ti iffiak, tisztelgyétek a' vé-
 senes, neket,
 579 Manifesta narra, a' nyilván való dolgokat be-
 580 Secreta susurra, a' titkosokat fuggad, (széld,
 581 Occulta celsa, (ce, az el-rejtetteket el-fedezzed,
 582 Quum qs loquitur, ta- Mikor valaki szól, halgass,
 583 Quum tibi quid di- Mikor tenéked valamit mond,
 cit, ausculta, reá figyelmezz,
 584 Quum quid jubet, Mikor valamit parantsol,
 obtempera, engedgy,
 585 Nolite jactare, Ne hánnnyad magadat,
 586 Neque sis arrogans Se ne légy kérkedékeny avagy
 aut superbus, kevély,

587 Bon

- 587 Bona fama est ingens A' jó hír név nagy ditsőség,
 glória,
 588 Hanc amare est fas, Ezt szeretni szabad, meg utál-
 spernere nefas, ni nem szabad,
 589 Omnibus esto comis Mindenekhez légy nyájas,
 nemini blandus, zelkedő senkihez ne,
 590 Adulator est odiosus, a' hízlekedő gyűlölséges,
 591 Licet interdum jo- Szabad néha néha tréfáladni,
 cari, sed urbane, de emberséggel,
 592 Ridere, sed non ca- Nevetni is szabad, de nem ha-
 chinnari, botálni,
 593 Vexamus joco, Ki fogunk valakin tréfában,
 594 Taxamus serio, Dorgálunk valóban,
 595 Frugalis contentus a' mértékletes kevély meg-
 est paucis, elégzik,
 596 Avarus est parvus, a' fősvény szoros marku, az
 liberalis largus, adakozó bő kezű,
 597 Dives fatuus fidit a' bolond gazdak bizik az ista-
 Deo in copia, ben a' bőségkor,
 598 Diffidit in inopia, Nem bizik a' szükségkor,
 599 Justus appetit nihil az igaz semmi idegen dolgot
 alieni, nem kíván,
 600 Furari est turpe, Lopni rút dolog,
 601 Quod quis petit, mu- a' mit valaki kér, költsön ad-
 tuo da, gyad oda,
 602 Quod mutuo accé- a' mit költsön vettél, add
 pisti, redde, vissza,
 603 Quod promissisti, psta, a' mit ígértél meg tellyesíted
 604 Quum eges, ne pi- Mikor szükölködöl, ne restel-
 geat pascere, lyed kérni,
 605 Quum datur, ne pú- Mikor adatik, ne szégyenlye-
 deat sumere, el-venni,

606

- 606 *Quam impetrasti.* Midőn meg-nyerted köszönd.
age gratias, meg,
607 *Eur pendat furtu.* a' lo'po fizesse-meg a' lopott mar.
aut pendeat in patibulo. hát, vagy fűgton az akaasztófán.
608 *Pœna sane dignus est.* Méltó nyilva a' büntetésre,
609 *Donum gratis datur.* az ajándék ingyen adatik,
610 *Premium pro officio.* a' jutalom a' szolgálatért,
611 *Mercēs pro mērito.* a' bér az érdemért,
612 *Puſillānimis non est fortis.* a' félelmes szívű nem erő,
613 *In pſſeris effertur.* a' bédog állapotokba fel fuvalko-
614 *In aduēſſis trēpidat.* az elleneközökben retteg (dik
615 *Tu eſto ad opēras ālacris.* Te légy a' munkákra serény,
616 *Otia ling' ignāvis.* a' hivalkodásokat hadjad a' tunyák.
617 *Si quid vis conari.* Hamire akarſz igyekezni. (naka
debes prius contari: elsőben tudakoznod kell.
618 *Et tunc rem āg gredi.* Es ugy a' dologhoz fognod,
619 *Nec ampli' contari.* S. továb oſztán né mulatoznod
620 *Fortūna eſt incoſtant.* a' szerentse álbatatlan,
621 *Adfert miſeros caſus.* Nyavalyás eſeteket hoz,
622 *Quos patiēs patitur.* Mellyet a' békével tűrő szenved
623 *Etiā ſi gemat, ſleat, ploret.* Ha ſzintén ſohajt, ſir,
624 *Cōhibe iram.* Tartóztasd meg a' haragot, (könyvezi,
625 *Delinquēti parce.* a' vétkezőnek kedvezz,
626 *Deprecāti ignoſce.* a' bocsánat kérőnek meg bocsásd
627 *Leſt te qui? con-* Meg-sértetté téged valaki? En-
dona ei culpam, gedd-meg neki a' vétket,
628 *Offendiſti ſu aliquē?* Meg-bántottalé te valakit? bé-
paca & placa illum, kéltetd és engeſzteld meg őtet,
629 *Injūrias tolerāre.* a' boſzuſágot elſzenvedni jobb,
ſati' eſt, quā ułciſci, hogy ſem mint meg-torlani,
630 *Malig' maledicit.* a' gonofz indultu átkozodik,
Stól.

- 631 *Stolidus minatur.* a' bolond ſenyegerőzik, (delme
632 *Superiorib' eſto obediens.* a' fölſőbbekhez légy enge
633 *Equalib' officiōſus.* a' veled egyelőköz barátságos
634 *Inferiorib' affābilis.* az allobbakhoz magadat ſzonakos
635 *Ei eris omnib' amābilis.* Es leſzelz mindektől ſzeretős
636 *Quicūq; humanus.* Valaki emberséges, a' kiket el
eſt obuios ſalutat. talál köſzönti,
637 *Salutantes reſalutat.* a' köſzöntőket viſzſza köſzönt
638 *Interrogantibus reſpondet.* a' kérdőknek meg fele
639 *Potentibus porrigit.* a' Kérőknek nyujt,
640 *Egēnis opitulatur.* a' ſzűkölködőknek ſegítséggel
641 *Ignāros informatur.* a' tudatlanokat tanitja, (ſze
642 *Conſilii indigus* a' tanáts nélkül ſzűkölködők
conſulit. nek tanátsot ad,
643 *Invidet nemini.* Senkire nem irégykedik,
644 *Favet omnibus.* Mindeneknek kedveskedik,
645 *Verax ſtudet veri-* az igaz mondo igafſág ſzolla
tati, igyekezik,
646 *Mendax mentitur* a' hazug hazud,
647 *Amicus diligit.* a' barát ſzeret,
648 *Inimicus odit.* az ellenség gyűlöl,
649 *Dolōſus decipit.* az álnok reá vészen,
650 *Sincērus non fallit.* a' tökéletes szívű meg ne
651 *Socius iuvat.* a' társ ſegit,
652 *Sodālis collūdit.* a' kenyeres veled edgyüt já
653 *Comes comitatur.* az úti társ késér.

Conclūſio.

Bé-rekeſztés.

- 654 *Mulſane ſuper-* Sokak vadnaké hátra?
655 *Pauca puo. (ſunt?* Kevések azt vélelem,
656 *Ecce ſūtim' titulus.* Ihon az utólſo titulus,
657 *Nam hoc veſtibul-* Mert ez a' tornácz ſzak
um eſt tantum exoraiū.

- 658 *Quod non prolixum* Mellynek nem illik hosszúra
esse cōvenit. lenni,
 659 *Vénim? ergo ad clausulā,* jöttünk azért a' rekesztekre,
 660 *Vita trāsit velut umbra,* Ez élet el-mulik mint az ár,
 661 *Quicquid natū est mōritur;* Valami születet meg (nyá)
 662 *Omnia sunt vana.* Mindenek hivságofo, (hal,
 663 *O peccātor! mors te* Oh bűnös! a' halál tégedet
devorabit, meg-észen.
 664 *Tandem ibis in sepulchrū,* S.-osztán megy a' koporsó,
 665 *Eluce in tēnebras,* a' világosságról a' sötétségre, (bár)
 666 *Tu proinde quisquis es,* Te ennekokáért valaki vagy
 667 *Formida infēnum,* Rettegjed a' poklot,
 668 *Desidera cōelum,* Kivánnnyad az eget,
 669 *Peccāre noli, ne pēreas,* Ne vétkezzél, hog' el ne vesd,
 670 *Hic subsistimus, nec* Itt meg-állapadunk; s.-többet
addimus magis, hozzá nem adunk,
 671 *Acquiesce lectōr,* Nyugodgyál-meg rajta olvasó,
 672 *Rēliqua repēies ordine,* A' többet meg találod réden,
 673 *Iannam ingress⁹, ora ita.* Az ajton bemenvén így kö
 674 *Miserere nostri,* Könyörülly rajtunk, (nyörög
 675 *Benigne Salvātor,* Kegyelmes Idvőzítőnk,
 676 *JESU CHRISTE.* JESUS CHRISTUS,
 677 *Da sciētiā,* Adgy tudományt,
 678 *Da pietatē,* Adgy kegyeliséget,
 679 *Da beatitudinē,* Adgy boldogságot,
 680 *Benedicte in secula* Oh öröckön öröcké áldot
seculōrum.

AMEN.

AMEN.

